

Moda Felsefesi ve Taklidin

Etnografisinin İzini

Terzilik Rutini Üzerinden Sürmek

Öz

Bireylerin cisimleşmiş birer toplumsal özne olarak çözümlenmesi, literatürde bedene ilişkin yürütülen araştırmaların çıkış noktasını oluşturmuştur. Bedeni toplumsal bir öge olarak kavramak, bedende birleşen her tür kültürel anlamın denetlenmesini, düzenlenmesini ve/veya yeniden üretilmesini ele almayı ve irdelemeyi gerekli kılmaktadır. Bedenin ahlâken ve tecimsel yollarla toplumsal olarak üretildiği savunu, moda felsefesinin sosyal bir anlam taşıyan dış-beden üzerindeki normatif etkisine dair malûmat toplanabilecek ve üzerinde çalışılabilecek bir rutinin varlığını haber vermektedir. Buradan hareketle, yürütülen çalışmada anılan bu rutinin terzilik rutiniyle kesiştiği noktada doğduğu varsayılan taklit mekanizmasının mahiyeti etnometodolojik bir yordamla irdelenmiştir. Sahada ulaşılan temalar, kapitalist ekonomik işleyiş içerisinde toplumsal tasarım araçlarından biri olan kültürel melezleşmenin her bireyi eşit şartlarda değerlendiren, buradan hareketle de soğurucu bir öze sahip olan yapısının bireyler ve beden üzerindeki izdüşümü gözetilerek anahtar kavramlar ekseninde tartışılmıştır. Sonuç olarak, taklit mekanizmasının bireylerin giyinmeye ilişkin tasarruflarındaki tercihleri açısından etki sahibi olduğu görülmüştür. Bu noktada, modanın ve onun taklit mekanizmasıyla izini süren bireylerin kurduğu kamusalıkların dış-bedende cisimleşmesinde terzilik rutininin önemi serimlenmiştir. Ortak bir düşünme ve eyleme biçimi olan ve o ortaklıklardan sıyrılmaya izin veren bir itki barındıran modanın, dış-bedenin sınıfsal olarak şekillendirilmesi bağlamındaki üretiminde, döngüsel bir fenomen olmasının ve bu yüzden öngörülemey bir manevra alanı içinde bulunmasının altı çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış-beden, moda felsefesi, taklit mekanizması, terzilik rutini.

Sezer Ahmet KINA

Araştırma Görevlisi,

Mardin Artuklu Üniversitesi,

Güzel Sanatlar Fakültesi,

Sinema ve Televizyon Bölümü,

kinasa@artuklu.edu.tr

Akdeniz Sanat Dergisi

Cilt: 13, Sayı:24

Makale Gönderim

09.05.2019

Makale Kabul

08.07.2019

Tracing the Ethnography of Imitation and the Philosophy of Fashion Through Tailoring Routine

Sezer Ahmet KINA

Ress. Assist.,

Mardin Artuklu University,

Faculty of Fine Arts,

Department of Cinema and
Television, kinasa@artuklu.edu.tr

Journal of Akdeniz Sanat

Vol: 13, No:24

Received

09.05.2019

Accepted

08.07.2019

ABSTRACT

The analysis of individuals as embodied social subjects constitutes the starting point of the researches carried out on the body in the related literature. To grasp the body as a social element necessitates the consideration and examination of the control, regulation and/or reproduction of any cultural meaning that is united in the body. The advocacy that the body is socially produced through moral and commercial means informs the existence of a routine that can be collected and studied on the normative effect of fashion philosophy on the external-body with a social meaning. In this study, the nature of the mechanism of imitation that was supposed to be born at the point where this routine coincides with the tailoring routine, is examined by an ethnomethodological way. The themes reached in the field are discussed in the axis of key concepts by considering the projection of cultural hybridization, which is one of the social design tools in the capitalist economic process, on the individuals and body and evaluates each individual under equal conditions and thus has an absorbing essence. As a result, it is seen that mechanism of imitation has an effect on the individuals preferences of dressing. At this point, it has been shown that the embodiment on the external body of the publicness formed by the fashion and individuals who follow the fashion via mechanism of imitation have a certain importance in tailoring routine. It is underlined that fashion, which has a mutual form about thinking and action, and which contains a motivation that allows to be released from this mutualisation, is a cyclical phenomenon in the context of shaping mediated social class of the external-body and therefore is in an unpredictable room for manoeuvre.

Keywords: External-body, fashion philosophy, mechanism of imitation, tailoring routine.

GİRİŞ

Bedensel faaliyetlerin gündelik yaşama sızan formlarından birisi de modadır. Modanın toplumsal rolü üzerine üç temel önermeyle literatüre görece erken bir tarihte katkıda bulunan Blumer, modanın i. toplumsal oyaşmanın gözle görünür bir ölçüsü olduğunu, ii. gelişim ve ilerleme içerisindeki dünyada geçmiş ve geri kalmış kavrayış biçimlerinden kurtulmaya imkân sunduğunu, iii. sistemli bir şekilde geleceğe yönelik hazırlıklar yürüttüğünü savunur (Blumer, 1969, s. 289-290). Blumer, modayı modern dünyada toplumsal düzenin kurulması hususunda işleyen bir “mekanizma” olarak görür (Blumer, 1969, s. 290) ve onu giyim kuşama, süs ile donatmaya hapsedmenin irrasyonel olduğunu, söz konusu “mekanizma”nın cenaze hizmetleri gibi manevî bir alana dahi sırayet ettiği örneğini vererek savunur (Blumer, 1969, s. 275). Dolayısıyla moda, bedeni de içerecek ölçüde geniş bir faaliyet alanına sahiptir ve kendine has dönemsel bir ahlak ve estetik anlayışı barındırır (Simmel, 2006, s. 13).

Simmel’e göre metaların farklılaşan niteliği kendini en açık şekilde modada gösterir, bir diğer ifadeyle moda, “farklılaşma ile değişimin çekiciliği”ni “benzerlik ile uyumun çekiciliği”yle birleştirir ve metalar üzerinden toplumsal farklılıkların sınıfsal bir öz ile ifadesi olur (2006, s. 41); ancak bunun modayı kendinden menkul ve bağımsız bir hareket olarak görmek için tek başına yeterli bir nitelik taşımadığı açıktır. Modanın Simmel’in anlatısında (2006, s. 43), bir yanda bir toplumsal gruba bağlanıp onun içinde erime, öte yanda bireysel farklılaşma ve grubun diğer mensuplarından ayırt edilebilir olma eğilimlerinde seyrediyor oluşu ivmesi yüksek bir içdinihamiğe sahip olduğunu da serimler. İnsanlık tarihindeki tüm yaşam biçimleri, “bir yanda devamlılığa, birliğe, eşliğe, benzerliğe, diğer yanda değişime, özgüllüğe, biricikliğe duyulan ilgi”nin harmanlanmasını temsil eder (Simmel, 2006, s. 104-105). Bu noktada taklit, toplumsal olanın bireysel olana sırayetini takip etmek açısından harmanlanan bu karşıtlıkların önemli bir sonucu olarak belirir. Onun fiiliyata izin veren yanı sayesinde birey, hem daha önceki olgulardan hareketle kendi fiilini biçimlendirecek hem de toplum içinde yalnız olmadığını hissedecektir.

Turner’a göre, modern sosyal teoride bedenlerin sessizliği sürmüştür. (Turner’dan akt. Işık, 1998, s. 143) Sözü edilen sessizliğin sona ermesi için bedeni sosyal bir araştırma alanı olarak ortaya çıkarmak adına Turner’ın bedene dair yapı ve süreç merkezli incelemeden doğan epistemoloji, bizi iç-beden ve dış-beden sorunsalına götürmüştür. Bu noktada bireyi seçim yapmanın açısından kurtaran taklidi dış-bedendeki yansıması, bireyler tarafından, onlara düşünme, kavrama ve eyleme şekli sunan bir moda anlatısının hakemliğinde mi sürdürülmektedir? Böylelikle modanın, onun taklit mekanizması marifetiyle izini süren bireylerin kurduğu kamusalıkların dış-bedende tecessüm etmesi belli yardımcı unsurların varlığını gerekli kılmakta mıdır? Hem ortak bir düşünme ve eyleme biçimini hem de ortaklıklardan sıyrılmaya izin veren bir itkiyi ihtiva eden modanın üretiminde ve/ya dolaşımında, terzilik rutininin yardımcı bir unsur işlevi gördüğünü ifade edebilir miyiz?

Bu çalışmada yukarıda yer alan araştırma soruları doğrultusunda, Turner’ın dış-beden kavramsallaştırmasıyla ifade ettiği fiziki, sosyal ve normatif olan beden ile Simmel’in moda felsefesi adıyla tartıştığı düşünme şekli ve bu düşünme şeklinin ortaya çıkardığı kamusal süreçler arasındaki ilişki irdelenmiştir. Bu bağlamda söz konusu

ilişkide taklidin doğduğu sürece, moda felsefesi toplumsal bir kurum, dış-beden ise toplumsal bir aktör olarak değerlendirilerek, odaklanılmıştır. Esas olarak da bu ilişkide ve ilişkinin bir çıktısı olan taklitte yardımcı unsurlarının rolü üzerine eğililerek, terzilik rutini üzerinden etnografik bir çözümleme yapılmıştır. Yapılan çözümmeden elde edilen bulgular doğrultusunda, kapitalist ekonomik ve toplumsal işleyiş dahilinde varlık gösteren toplumsal tasarım araçlarından biri olan kültürel melezleşmenin, her toplumsal özneyi, bilhassa da bireyi eşit şartlarda ve koşullarda değerlendiren, tam olarak bu değerlendirmeden dolayı da kültürel melezleşmenin düşünsel ve pratiğe dair soğurucu bir öze sahip olan yapısının bireyler ve beden üzerindeki görüngüleri; alanyazında bedenın normatif ve sosyal olan yönünü, dolayısıyla bir temsiliyeti işaret ettiği vurgulanan (Turner, 1991, s. 117), bu bağlamda üzerinde tıbbi, ahlakî ve modanın içinde olduğu tecimsel bir kuvvetler dizgesi bulunan dış-beden; toplumsal bir anlam taşıyan dış-beden üzerinde normatif bir etkiye sahip olan ve bedene ilişkin çeşitli kamusal süreçler ortaya çıkarma gücünde olan toplumsal bir kurum olarak moda felsefesi; bir düşünme şekli olan ve bireysel ve toplumsal eylem tarafından sınırları çizilen ve bu sınırları bizatihi çizen moda felsefesinin taşıyıcısı olarak değerlendirilen taklit mekanizması; ve bu mekanizmanın işler kılınmasında yardımcı bir unsur görevi üstlendiği varsayılan terzilik rutini kavramsallaştırmaları üzerinden tartışılmıştır.

BEDEN - MODA EKSENİ ARDINDAKİ ALANYAZIN

1970'li yıllarla birlikte meta-anlatıların altını oyma işlevi üstlenen mikro ölçekli çalışmaların ivme kazanması ve bu ekseninde sosyal bilimlerde yeni eğilimlerin ortaya çıkması; beden üzerine yapılan çalışmaların da sayısının yükselişe geçtiği bir döneme tekabül eder. Bireyleri salt değerlerden ve tutumlardan oluşan aktörler olarak görmenin ötesinde "cisimleşmiş kişiler" olarak analiz etmek, bedene ilişkin sosyal bilim alanında yapılan çalışmaların çıkış noktasını oluşturmaktadır (Marshall, 2005, s. 62). Bedeni toplumsal bir öge olarak kavramak, bedende birleşen her tür kültürel anlamın denetlenmesini, düzenlenmesini ve/veya yeniden üretilmesini ele almayı ve irdelemeyi gerekli kılar.

"Beden tıp, ahlak, ticari söylemler yoluyla, toplumsal olarak üretilir" (Işık, 1998, s. 143). Turner'a göre bedenın sosyolojisi, gündelik yaşamı istekler, koşullar ve rutinler baz alınarak kavrayabilmek için önemli bir temeldir (2002, s. 3). Bu bağlamda beden, "sosyal ontolojinin temel ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır" (Turner'dan akt. Işık, 1998, s. 143). Turner'ın bedeni yapı ve süreç merkezli ele alışı, bireyin eylemini, onu genelde bir toplumsal aktör, özeldense akıl ve beden ekseninde konumlandırmasının bir sonucudur. Bedene ilişkin teolojik bir bakış açısıyla yaptığı "iç" ve "dış" tasnifinde Turner, dış-bedenin normatif ve sosyal olanı, başka bir ifadeyle bir temsiliyeti işaret ettiğini vurgular (1991, s. 117). Bu bağlamda bedenın üzerinde tıbbi, ahlakî ve tecimsel bir kuvvetler dizgesi bulunur. Bu kuvvetlerden biri de tecimsel bir dizge olan modadır. Latince "sınırlanamayan" anlamına gelen "modus" kelimesinden türemiş olan moda kavramını Sproles, "dönemsel ve döngüsel bir fenomen" olarak tanımlar (Sproles'ten akt. Ertürk, 2011, s. 6). Modanın hem değişken niteliğini hem de aynılaşabilen niteliğini vurgulayan bu tanım, dilimize Fransızcadan geçen ve "moda-dışı", "moda olmayan", "modası geçmiş olan" anlamına karşılık gelen démodé ifadesinin kullanımını boşa çıkarır niteliktedir. Zira gerek kültürel gerek tecimsel saikler doğrultusunda, gerekse de Simmel'in sosyolojik anlatısında ortaya koyduğu gibi (2006, s. 106) taklit marifetiyle sınıfsal bir dolaşım niteliği ta-

şmasıyla ve ayrıca döngüsel bir fenomen olması hasebiyle moda, öngörülemez bir manevra alanına sahiptir. Dolayısıyla démodé olarak kodlanan herhangi bir olayın/olgunun/fenomenin toplumsal bir karşılığının olması güçleşmektedir. Wild, "Imitation in fashion: Further reflections on the work of Thorstein Veblen and Georg Simmel" başlıklı çözümlemesinde, bu çalışmanın temel kavramlarından biri olan taklidin, modanın döngüsellikinde temel bir işleve sahip olduğunu vurgular (2016).

Simmel, modern toplumsal formasyon içerisindeki karşıtlıkların ve bu karşıtlıklardan doğan çatışmaların moda üzerinde bir izdüşüm bulunduğunu vurgular (2006, s. 106). Ona göre, bir "toplumsal hayat formu" (2009, s. 239) olan modanın bireysel ve toplumsal eylem tarafından sınırları çizilen ve bu sınırları bizatihi çizen bir felsefesi vardır. Simmel'in toplumsal tarihin, bireyin toplumsal gruplara kendini uyarlarken; i. bireyselliğini öne çıkarıp grup içinde sivrilmesi; ii. bu sivrilmeden doğan çatışmalarda tavizler vermesi; iii. verilen tavizler neticesinde uzlaşmalara varmasıyla okunabileceği yönündeki görüşü (2006, s. 104) ve bu üç eksen üzerinden şekillenen düşünsel izleği, moda daire düşüncelerinin temelini oluşturmuştur.

Moda kavrayışının, bir dönemselliği ifade ettiği gibi sınıfsal bir nitelik de arz ettiğini Simmel (2006) şöyle açıklar:

Moda, verili bir örutünün taklididir, bu nedenle de toplumsal uyarlanma yönündeki ihtiyacı karşılar; bireyi, herkesin yürüdüğü yolda ilerlemeye sevk eder; her ferdin davranışını salt örnek haline getiren genel bir durum ortaya koyar. Aynı zamanda, ayırt edilme ihtiyacını, farklılaşma, değişim ve bireysel aykırılık eğilimini de aynı ölçüde tatmin eder. Bunu, bir yandan içerik değişiklikleriyle sağlar-bugünün modalarına, onları dünün ya da yarının modalarından ayıran bireysel bir damga vuran değişikliklerdir bunlar. Diğer yandan, bunun altındaki daha kuvvetli bir neden de, modaların daima sınıf modalarından ayrır; ne zaman ki alt tabakalar yüksektekilerin modalarını devralmaya başlar, o zaman yüksek tabaka bunlardan vazgeçer (106).

Modanın hem -sınıfsal niteliğinden hareketle- mikro ölçekli bir kamusalılık yaratması hem de bu kamusalılığı tam da o mikro niteliğinden dolayı dışarıya kapatması, taklidin tezahürüne yol açar. En günceli ve diğerlerinden farklılaşanı yakalama arzusu toplumsal tabakalar arasında olduğu gibi bu tabakaların içlerinde de tikel ölçeklerde ortaya çıkar. Simmel'in bir "oyun" olarak ifade ettiği bu sürecin itkisi, alttaki zümrelerin yukarıdakileri takip etmesi, yükselmeye çabalaması ve bunu gerçekleştirebilecekleri alanların moda daire tabii olmasıdır (2006, s. 109).

Bahsi geçen ve moda daire tabii olan bu alanlar için "tüketim nesnesi" isimlendirilmesi uygun düşecektir. Zira Simmel'in sözünü ettiği "oyun"un cisimleştiği süreç olan taklit, yine Simmel'in tarif ettiği şekilde dışsal bir düzeyde bireyler tarafından işler kılınmaktadır. Dışsallık, sergilenebilir tüketim nesnelerini üzerlerinde taşıyan bireylerin sunumlarıyla gerçekleşmektedir.²

¹"Dışsal taklit", Simmel, 2006, s. 109. Belirtmek gerekir ki Simmel, "dışsal" önadını iki ayrı referansla kullanmaktadır. Bunlardan ilkiyle, "hayatın dışsal yönü" tamlamasında altını çizdiği gibi somut ve toplumsal bir gerçekliğe; diğeri, toplumsal tabakaların hem kendi içlerinde hem de birbirleri arasında gerçekleştirdikleri moda "oyunu" süresince dış, farklı ve diğer toplumsal aktörlerden devşirdikleri moda formlarına atıf yapmaktadır.

²Taklidin anılan tikel örnekleri ve mikro kamusalılıklar nezdinde işleyen bağlamı dışında moda ve kapitalist ekonomik işleyiş arasındaki ilişkiden hareketle incelendiği ve bu eksenle retrospektif giyim tarzının kapitalizmin kriz anlarında nasıl moda ve taklit mekanizmalarınca dolaşıma sokulduğunu takip etmek için bkz. Wild, 2016, *Imitation in fashion: Further reflections on the work of Thorstein Veblen and Georg Simmel*.

Wild, taklidin "canlanması ve yeniden üretimi" hususunda güncel medya metinlerinde modaya dair kültürel anlatıların dikkate değer ölçüde vurgulanmasına önemli bir pay biçer (2016, s. 283). Öyle ki, tüketimin medyalastırılıyor oluşu moda- nın taklit esasında yeniden üretimine yol açmaktadır.

Ortak sembol, örgütlenme ve faaliyetlerden oluşan bir "söylem evreni" (Marshall, 2006, s. 674) olan moda, toplumsal eşitlenmeyi ve bireysel farklılaşmayı ortak bir fiilde buluşturan bir hayat formudur. Bu fiiliyatın yansıdığı ve işler olduğu yer ise şüphesiz bedendir. Baudrillard, beden gibi hem bireysel hem toplumsal anlamlar taşıyan bir mefhumun, yüklendiği ahlâkî ve ideolojik işlevler neticesinde, ruhun yerini aldığını şu ifadelerle savunur (2013, s. 149-150):

Tüketilen şeyler arasında diğer nesnelere daha güzel, daha kıymetli, daha eşsiz –tüm diğer nesnelere özetlemesine rağmen otomobilden bile daha fazla yan anlamla yüklü– bir nesne vardır: Bu nesne bedendir. Bir yıllık bir püritanizm çağından sonra fiziksel ve cinsel özgürleşme biçimi altında beden "yeniden keşfi" ve reklamda, modada, kitle kültüründeki (özellikle de dişil bedenin, ki bunun neden böyle olduğunu açıklamak gerekecek) mutlak varlığı –bedenin etrafını kuşatan sağlık, perhiz, tedavi kültürü, gençlik, zariflik, erillik/ dişillik saplantısı, bedenle ilgili bakımlar, rejimler, fedakârca uygulamalar, bedeni kuşatan arzu söylemi–, bunların hepsi bedenin günümüzde kurtuluş nesnesine dönüştüğünün tanığıdır. Beden bu ahlâkî ve ideolojik işlevde tam anlamıyla ruhun yerini almıştır.

Bedenin statüsünün kültürel bir olgu olduğu önermesini, söz konusu olan hangi kültür olursa olsun beden ile kurulan ilişkinin eşya ile kurulan ilişkiyi, son kertede de toplumsal örgütlenme tarzını ve ilişkileri yansıttığını ifade eden Baudrillard'a göre geleneksel toplumsal düzenden kapitalizmin kodlarının hüküm sürdüğü bir düzene geçişin sonucu olarak beden, iki tür pratiğe ayrılmıştır: i. sermaye olarak beden pratiği; ii. tüketim nesnesi olarak beden pratiği. Her iki durumda da beden, hem ekonomik hem de psikik anlamda "kuşatılacaktır" (2013, s. 150). Bu Baudrillard'ın anlatısına ithafen Stevenson'ın ifadesiyle (2015, s. 245) "hazcı bir tatmin arayışının izinde" bedenin hem yeniden ve yeniden sahiplenilişini hem de ele geçirilişini ifade etmektedir.

Bu noktada, Baudrillard'ın anlatısında kapitalist öğretinin bir "buyruğu" niteliğinde bedenin üzerinde belirgen güzellik/güzel olma göstergeleri; yahut da Baudrillard'ın ifadesiyle "güzellik etiği", yine onun adlandırmasıyla "moda etiğinin" ikâme edilebilir bir karşılığı olmaktadır (2013, s. 154). Dolayısıyla, bireyler dolaşımında olan güzellik etikleri üzerinden modanın birer takipçisi olarak belirlemektedir. Bedenin dışarıya dönük ve yaygın, ortak ve içselleştirilmiş kanaatlere yönelen aktif eğilimlerini sorgulayan Turner da (2002, s. 43) bedenin sosyal ve tecimsel olandan maruz kaldığı tazyik³ neticesinde düzenlendiğini savunur (2011, s. 237).

YÖNTEMSSEL İZLEK

İletişimbilimci Erol Mutlu, Harold Garfinkel'in "Studies in Ethnomethodology" başlıklı çalışmasına dayanarak etnometodolojiyi bir "araştırma geleneği" olarak kabul eder; ona göre bireylerin toplumsal düzlemde gündelik davranış rutinlerini –kabul görmek veya bir tutarlılık çizgisinin üzerinde yürüyebilmek niyetiyle– an-

³Bedenin maruz kaldığı söz konusu tazyikin medikalizasyon denkleminde bir tartışması için bkz. Turner, 2011, Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi. Söz konusu tazyikin medikalizasyonun bireylerin gündelik yaşamlarına sıfayeti bağlamında moda etkisi kavramsallaştırmasıyla ele alındığı bir çalışma için bkz. Sezgin, 2011, Tıbbileştirilen Yaşam Bireyselleştirilen Sağlık.

lamlandırma biçimlerinin kavranışı bu araştırma geleneğinin temel dihamiğidir (2012, s. 108). Gündelik yaşamın ve Lefebvre'in vurgusuyla onun bireysel ölçekten toplumsal ölçüğe geçen bilgisinin (Lefebvre, 2012, s. 138-139) ardında bıraktığı izi çözümlerken kullanılacak olan optimal yordam etnometodolojidir.⁴

Neuman'a göre toplumsal inşacı bir bakış aracılığıyla saha araştırmasının üzerinde yükselen bir "uzantı" olan etnometodoloji, "sağduyuya dayalı bilgi"yi incelemek için felsefe, toplumsal kuram ve yöntemi birleştirir (Neuman, 2013, s. 545-546). Bu bağlamda, yerel olanın bakış açısını kavramak, yereldeki eylemi izlemek, yerelin rutini takip etmek, "etno" çalışmalarında anahtar bir işlev görür. Kavranan, izlenen ve takip edilen şey kültürel –yani düşünülen, tasarlanan ve inşılan– bir yön de taşır. Franke'nin belirttiği gibi kültürel tanımlarımızın nesnesi, "yerlilerin düşünme biçiminde yatar" (1983, s. 61). Dolayısıyla, etnometodolojinin teorii, felsefeyi ve yöntemi harmanladığı yordamıyla işe koşulan şey tam anlamıyla sosyolojik bir tandanstan da uzaktır. Mehan ve Wood (1975) bu farklılığı şöyle ifade eder:

Etnometodoloji bir bulgular topluluğu, bir yöntem, bir kuram ya da bir dünya görüşü değildir. (...) Ben etnometodolojiyi bir yaşam tarzı olarak kabul ediyorum. Etnometodoloji, sosyolojik düzeyin ötesinde var olan başka bir düzeyin gerçekliğini göstermeye dönük bir girişimdir. (...) Sosyoloji nasıl psikolojiden farklıysa, o da sosyolojiden o şekilde farklıdır (3, 5).

Bu çalışmada Simmel'in moda felsefesi adıyla tartıştığı düşünme şeklinin taşıyıcısı olarak değerlendirilen taklit mekanizmasının işler kılınmasında yardımcı bir unsur görevi üstlenen terzilik rutini; Franke'nin anlattığı doğrultusunda yerel bir nitelik arz etmektedir. Benzer şekilde, Turner'ın ifade ettiği fizikî, sosyal ve normatif olan dış-beden ile –bir düşünme şekli olarak– moda felsefesinin ortaya çıkardığı kamusal süreçler arasındaki ilişkide –bedensel bir ifade ediş şekli olan– taklidin doğduğu süreçte moda felsefesi yerli toplumsal bir kurumu, dış-beden ise yerli toplumsal bir aktörü ifade etmektedir.

Çalışmanın bu serimlenen anlatısından hareketle etnometodolojinin norm, anlayış ve sayılı üçgeninde ilerleyen mantığı ve bu mantıktan hareketle inşanların gündelik toplumsal gerçekliklerini inşa etmek ve sürdürmek için kullandığı kuralları açığa çıkarmak üzere küçük ölçekli ortamlarda sıradan toplumsal etkileşime bakan yöntemsel çerçevesi tercih edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, araştırma tekniği olarak derinlemesine görüşme ve etnografik gözlem tekniği tercih edilmiş ve terzilik mesleğini icrâ eden bir zanaatkâr kişiyle görüşülerek, onun rutini üzerine bir etnografik gözlem gerçekleştirilmiştir. Bu durumda her ne kadar araştırmanın evren bazında mikro ölçekli olduğu ve bundan hareketle sübjektif bir eksene kaydığı eleştirileri potansiyel olsa da; etnometodolojik bir araştırma kurgusuna sahip olan çalışmalarda gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerin sağladığı olanaklar, Auge'nin savladığı "toplumsal olanın bireyle başladığı" ve "bireyin etnolojik bakışa bağlı olduğu" (1997, s. 26) önermelerine de paralellik arz edecek şekilde;

- olabildiğince az sayıda araştırma nesnesinden ve/veya görüşmeciden çok daha detaylı, sarıh ve optimal bilgiye ulaşma,

⁴Lefebvre, bilginin "çok küçük elementlerin aritmetik entegrasyonu ile kıyaslanabilir düşünce yöntemiyle" erekselliği yakaladığını ifade eder. 2012, s. 138-139.

- araştırma sahasından elde edilen ve yüzeysel bir mahiyete sahip olan bilginin ötesinde çalışmada problematize edilen bağlama denk düşen nesnelere ve/ya kişilerin görüşlerine, düşüncelerine, fikri yorumlarına denk düşen bir anlam çerçevesi yakalama,
- toplumsal ve sair ölçeklerde tezahür eden gerçekliğin kavranması ereğinde anlam ve yorum dikotomosisini aşarak söz konusu gerçekliği fark etme imkânı yakalama ve böylece araştırma nesnelere ve/veya kişilerin oluşan duygularını, yaşadıkları deneyimlerini ve diğer tüm yaşanmışlık temelinde ki verileri ayrıntısıyla bilme

olarak sıralanmaktadır (Kümbetoğlu, 2012, s. 82). Dolayısıyla, araştırmanın sahası, çalışmanın hem moda felsefesi ve taklit mekanizması gibi tikel niteliklere (de) haiz teorik çerçevesine ve etnometodolojik yöntemsel çerçevesine uygun olarak tek bir özne üzerinden kurgulanmış ve gerçekleştirilmiştir.

TAKLİT VE TERZİLİK RUTİNİ: SAHADAN NOTLAR

Çalışmada moda mefhumuna ve onun Simmel tarafından moda felsefesi tamlamasıyla kavramsallaştırılan düşünüş şekline ve bu düşünüş şeklinin bedensel ifade edilmiş yollarından biri olan taklit mekanizmasına terzilik rutini üzerinden bakılmıştır. Bilindiği üzere muhtelif tekstil ürünlerini, teknolojinin olanaklarının izin verdiği ölçüde yordam geliştirerek işleme ve onları öncelikli olarak giyinme ihtiyacını karşılamak saikiyle farklı formlardaki metalara dönüştürme veya onları onarma ve/veya yeniden üretme işi ve/veya zanaati, terzilik olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada, bu işle meşgul olan zanaatkarlar olan terzilerin, temel olarak yukarıdaki tanımlamada anılan süreçler olan; a. teknolojiden faydalanma; b. yordam kullanma; c. tekstil ürünlerini işleme; d. giyinme ihtiyacına dönük bir çaba ortaya koyma; e. meta üretme ve onarma edimlerini icra ettikleri zaman dilimlerindeki düşünsel ve pratiğe dönük her eylemi içine katacak şekilde tüm performanslarına terzilik rutini adlandırması uygun görülmüştür.

İstanbul'un seyrek nüfuslu fakat kalabalık, aynı zamanda ulaşım açısından geçiş istikametinde bulunan bir semti olan Beşiktaş'ta 1990'lı yıllardan bu yana faaliyet gösteren Terzi R**** isimli işletmede yaklaşık 3 yıldır çalışan terzi E**** Bey ile, terzilik rutiniinden hareketle çözümleme yapabilmek adına 8 Aralık 2017 tarihinde yaklaşık üç saat süren bir yüzyüze serbest görüşme gerçekleştirilmiş ve görüşme boyunca etnografik gözlem yapılmış imkânı bulunmuştur. Otuz yıldır terzilik mesleğini icra eden görüşmeci ile yarı-yapılandırılmış bir izlek takip edilerek gerçekleştirilen görüşmede ağırlıklı olarak görüşmecinin terzilik rutini üzerine eğilmiş, bu rutinde bedenle girilen ilişkiye ve taklit mekanizmasının işlerliğine dair bulgular edinmek saikiyle yer yer hatırlatma, konuyu toparlama, yönlendirme gibi sondaj teknikleri kullanılmıştır.

SAHADA GÜVENİN İNŞASI VE ZİMNİ ORTAKLIKLAR

Yüzyüze görüşmenin bulgu toplama amacına dönük olarak garantör bir esas niteliği taşıyan karşılıklı güvenin inşası için görüşmeciyle ortaklıklar kurulmaya çalışılmıştır. Böylece görüşme esnasında, çalışmanın ölçeği dikkate alınmış ve buna ek olarak çalışmanın etnometodolojik kurgusunun sunduğu fırsatların istifadesi gözletilmeye çalışılmıştır:

+ (Görüşmecinin telefonda başka biriyle konuştuğu konudan hareketle) Ankara'da ev mi satıyorsunuz? / -Hıhı... / +Nerede? / -Sihcan'da. / +Hımmm... / -Ya ben işte Ankara'dayken... / +Siz Deniz Kuvvetleri'nde Ankara'da mı çalışıyorsunuz? / -Hıı... / +Merkezde? / -Merkezde... Cebeci-Dikimevi var ya... Bilir misin Ankara'yı? / +Dikimevi'nde oturdum ben, Cebeci Kampüsünde okudum! / - (Gülüyor) Öyle mi? Ya ben... / +Nasıl Dikimevi'ndeki şu köşedeki yerde mi? / -Tabi tabi, aynen... Köşede. (...)

Yukarıdaki görüşme deşifresindeki diyaloga bakıldığında araştırmacı ile görüşmeci arasında geçmişte yaşadıkları şehir hakkında bir anekdot inşa edildiği, böylece her iki öznenin benzeşen mekânsal deneyimlerine, dolayısıyla belleklerindeki söz konusu ortak deneyimlere ilişkin detaylara mercek tutulduğu, sonuç olarak da konuşmanın "tanıdık" bir kimseyle ortak bir dil geliştirerek gerçekleşebileceği ihtimalinin altı çizilerek ve zımnî bir ortaklık oluşturulduğu görülmektedir. Kurulan bu zımnî ortaklık sayesinde görüşmecinin gelen müşteriler ile kurduğu iletişime de şahitlik etme imkânı elde edilmiş ve terzilik rutininin işler olmasındaki temel ayaklardan biri olan kişilerarası iletişimin araştırma evreni bağlamındaki mahiyetine ilişkin bir projeksiyon yapılma fırsatı yakalanmıştır:

-(Müşteri geldi... Araştırmacının tezgahta duran fotoğraf makinesini alan E**** Bey, içeri giren 17-18 yaşlarındaki iki genç kıza objektifi doğrultup) Resminizi çekiyorum hemen... Her gelen müşterimiz resmini çekiyorum. / (Gülüşmeler...) / -Han'fendi çektiirmek istemiyor galiba? / (Evet...) / -Ama olmaz ki, biz Facebook veya buralara koyacağız... Yani... Tamam çekmiyorum o zaman... / (...)

Güven inşasını sürdürerek anılan ortaklıkların pekiştirilmesi ve bu ortaklıkların farklı boyutlarda yeniden üretilebilmesi imkânlarının üzerine gidilmesi yönündeki araştırmacı motivasyonu ve arzusu; görüşmeciye icrâ ettiği terzilik rutininde ve görüşme esnasında söyleyeceklerinde araştırmacının yardımcı olduğunu ve görüşmecinin de buna koşturarak paylaşımına daha açık bir üslubu tercih etmeye başladığını serimleyen diyalogların da ortaya çıkması imkânını doğurmuştur:

-(...) (Elindeki ıslak mendili göstererek) Bu arada var ya, bu ıslak mendiller piyasada, bizim Türkler hep şey yaparmış: Diyelim her yeri sildikten sonra, ikinci üçüncü yeri silermiş. Bir gün haberlerde gördüm de... / (...) / -Ve de doğru yani... (Kurumlardaki terzilik deneyimlerinden konuşulduğunu hatırlayarak) Neyse, işte oraya, bura kapanınca... / +Oraya girdiniz? / -Bi' taraftan da ne yapacağımı düşünüyorum (O an). (Bana hitaben) Beni dağıttın! İııııh, bura kapanınca işte, dediler ki, kaç kişiydi, 15 kişi gidecek! 15 kişide şey seçtiler: İşte en usta kimler... 15 kişi...

Görüşmenin buraya kadarki kısmında elde edilen bulguların, bu çalışmanın varsayımlarına da paralellik arz edecek bir oranda olması için girizgâh bölümünün önemi, söz konusu bulgulardan da anlaşılacağı üzere sabittir. Zira etnografik bir yordamla gerçekleştirilen bu saha çalışmasında araştırmacı ve görüşmeci arasındaki diyalogun en başından nasıl inşa edileceğinin, yani girizgâhın nasıl kurgulanacağının; saha notlarının sonraki başlıklarında ve/veya temalarında dikkate değer bir bulgular dizisiyle karşılaşılmaya önayak olacağı düşüncesiyle şekillendirildiğinin okuyucu tarafından bilmesi gerekmektedir.

BEDENE DOKUNMAK VE YABANCILAŞMAK

Terzilik rutîhîhîh; canlı varlıkların maddi bölümünü ifade etmesîhîh ve vücudun baş, kol ve bacak dışında kalan bölümüne referansla kullanılmasının yanı sıra ikili, yakın ve karşılıklı ilişkilerin yaşanması bağlamında da bir araç olan beden ile olan ilişkîhîh toplumsal ve kültürel yansımaları üzerinden görüşmecîhîh yaşadığı deneyimler görüşmede tartışmaya açıldığında şöyle bir durumla karşılaşmıştır:

+(...) Örneğin bir kişi, bedenine dokunulmasından rahatsız oluyor, bunu doğru bulmuyor; ama bi' taraftan da terziye gelmek istiyor gibi... / -Yani bazen sorun oluyor. Bayanlar kocasıyla gelince falan, adam baktım şöyle mi olsa böyle mi olsa, verdim iğneyi eline al sen tak dedim bi' sefer yani. Akşama kadar müşteriler geliyor, giyiniyor, ediyor burada... Mesela bir doktorsun, sürekli ihşanlarla ilgileniyorsun, onlara kötü bir gözle mi bakıyorsun? Bazı ihşanlar oluyor: Erkek bir terzi olarak benden çekinebiliyor. (...) Ben diyorum siz iğneleyin, kendisi bir iki iğne atıyor, sorun çözülüyor. (...) -Yani aynı şekilde dekolte detaylar yaparken dokunmak zorundasın, iğneyi takarken dokunuyorsun... O gözle bakmıyorsun, bakamazsın... Bu senin ekmek teknen...

Bu örnek, terzi mesleği icrâ edilirken de meşgul olunan bir araç olan bedene karşı bir yabancılaşmanın imkânlarını serimlemektedir. Görüşmeci, bu önermeden hareketle müşterisi olan ihşanların toplumsal profillerine göre anılan yabancılaşmanın yön değiştirebildiğini hatta ikili ilişkilere ehliyet tesis edecek nitelikte olabildiğini şu yargısıyla ortaya koymaktadır:

+Peki, siz mesela erkek bir terzi olarak sizden çekilen [birine] ya da çekilmeyen [birine] ya da bir erkeğe yaklaşırken (...) farklılık hissediyor musunuz? / -Ya onda ister istemez bi' şey oluyo' ama o kadar da hani böyle abartacak bir şey yok yani... / (...) / -Ha yani sadece yorumunu içinden yaparsın. Onun dışında hani... / (...) / -Ya bazen öyle oluyor ki, arkadaş olabiliyorsun... O da başına geliyor. Mesela bazen arkadaşlık teklifleri alabiliyorsun. Oluyor yani... Ama ben işime bakıyorum. / -Çünkü benim öyle şeyim yok yani, işimi yapıyorum ben tamam mı... Böyle şeyleri duyunca şaşırıyorum (...) gerek yok diyorum yani.

Bedene dokunmak eylemîhîh terzi rutîhi içerisinde zor bir mahiyet taşıdığı ve mesleğin icrâsına dair fikirlerin yeniden gözden geçirmesine yol açtığı görüşmeci-nin şu ifadelerinden anlaşılmaktadır:

-(...) Sen şimdi dokunmak kısmına gelirsen, bazen (...) leş gibi kokuyor mesela. Gömlek giymiş adam: Ter! Böyle koşkocaman bi' ter şeyi var burada. E n'olcak o? E leş gibi! Kokuyor! Kadının kendisi de kokuyor mesela, adamın koktuğu da oluyor... E dokunamıyorsun yani, tamam hani gözle diyorsun burası. Koku var yani nihayetinde. Pislik anlamında yani... / (...) / -Mesela çok temiz ihşanlar da geliyor, (...) koku sürmüş mesela, o kadar güzel ki parfümünü soruyorsun yani: Parfümün adı neydi falan diyo'sun. Yani çok pisleri de geliyor...

Dolayısıyla bedenle ilişkilenenin ve daha somutlanacak olduğunda bedene dokunmanın, meslekî bir gereklilik ve profesyonel bir zanaat pratiği olarak görülmesi ve çalışmaya konu edilen terzi rutîhîhîh işler kılınmasında önem arz eden bir edim olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada görüşmecîhîh de, müşterisi olan ihşanlarla kurduğu profesyonel ilişkide bunu gözettiği ve bedene karşı esasında normatif bir öz taşıyan yabancılaşma eğilimi taşıdığı görülmektedir.

YARATICILIĞIN VE YETENEĞİN İŞE KOŞULMASI

Meslekî geçmişinin çoğunluğunu Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde geçiren görüşmecinin; askeriye gibi belli bir mantık çerçevesi olan, dolayısıyla yaratıcılığın değil de söz konusu mantık çerçevesinde gereken eylemlerin işe koşulması gereken, sonuç olarak da standartlaşmış üretimleri olan bir toplumsal kurumda genç yaşlarda gittiği modelistlik kursunda öğrendiklerini kendi ifadesiyle "yeteneğini kullanarak" hayata geçirme fırsatı bulduğu bulgulanmıştır:

-13 yaşlarında falandım işte başladım. 17 yaşındayken Kadıköy'de, Mediha Yener modelistlik kursuna gittim. Sonra Deniz Kuvvetleri'ne terzi alımı yapılyordu, oraya girdim. / +Boşa mı gitti modelistlik? Nasıl bir çalışma hayatınız vardı askeriyede? / -Yoo, gitmedi. Bana çok şey öğretti. Askeriyede sıfırdan bir elbise çıkarıyorsun. / +Askeriyede yaratıcılık kullanılır mı sizce? Zıfı yapacağınız şeyin sınırları belli... Bir standart var... / - Yaratıcılık önemli... Makine yapmıştık mesela... Büyükanıt'tan, Özkök Paşadan başarı ödülleri aldım. Sınırlar belli ama sonuçta yetenek kullanıyorsun. / +Ne güzel... Ne makinesi idi? / -Şimdi kelte dediğimiz, rüzgar anlamına gelen bir rütbe vardı 32 tane... Onu seri halde yapmak için bir makine yapmıştık.

Görüşmeciyle geçen bu konuşmalar, görüşmeci özelinde çalışmanın temel kavramlarının izinin sürüleceği bir rutinin varlığına dair araştırmacıda bir çekinceye sebebiyet vermiştir. Bu çekinceye doğan şüphenin yarattığı itkiyle görüşmecinin moda felsefesi ve dış-beden arasındaki kamusal süreçlerin yarattığı ilişki ve bu ilişkinin bir sonucu olarak taklit mekanizmasına dair bir rutini olup olmadığına dair araştırmacı tarafından şu soru sorulmuş ve takip eden yanıt elde edilmiştir:

+Peki, subay ve astsubaylara mı üniforma dikediniz? Ailelerine de, eşlerine, çocuklarına ve sair de elbise diker miydiniz? Yani üniforma dışında, standartları olmayan şeyler de üretir miydiniz? / -Tabi, subaylara üniforma, hanımlarına da normal elbise dikerdim mesela, tabi...

Böylelikle görüşmecinin mesleği icrâ ettiği ilk yıllar özelindeki terzilik rutininin, hem moda felsefesinin ve onun taşıyıcısı olan taklit mekanizmasının işler olduğu hem de standartlaşmış bir üretim sürecinin dahilinde yürüdüğü bir sarkaçta gerçekleştiği bulgulanmıştır. Görüşmecinin askeriyeden ayrıldıktan sonra terzilik mesleğini özel bir ticari işletmede sürdürmesi, onun değişen rutininin ve bu çalışmanın temel kavramlarının izlerinin sürülebileceği bir pratiğin varlığını tescil etmiştir. Dolayısıyla buradan hareketle moda kavrayışının, görüşmecinin terzilik rutini özelindeki varlığı ve işlerliği sorgulanmıştır.

MODANIN TERZİLİK RUTİNİ BAĞLAMINDA ONTOLOJİSİ

Yukarıda anılan sorgu çerçevesinde, görüşmecinin genelde terzilik rutini ve moda özelinde herhangi bir etkileşimin olup olmadığı konusundaki, özelde ise söz konusu bu rutinin moda üzerinde bir etkisinin olup olmadığı sorusuna dair görüşleri öğrenilmek istenmiştir:

-[Terzilik mesleğinin modaya] hiçbir etkisi yok! Sen yalnızca derde derman olursun... En fazla yönlendirirsin... / (...) / Gücün [ve] çoğunluğun yok... / (...) / -Küçük ölçeklerde belirleyemezsin ki. Diyelim burada on kişi çalışır. Kendi takım elbisemi, abiyemi yaparım. Modayı belirlerim. / -[Moda] ihşanın kendisine yakıştırması [dır], başka bir şey değil... / -Şimdi ben [im rutinimde] moda [var] demeyelim de, ben yakışan diyorum tamam mı ona... / (...) / Adama de-

mişler ki bu moda! Giymiş onu. Ya bu moda mı? Kısa! Herkese kısa değil! Dar! Herkese dar değil! Adamda kocaman kalça var, kocaman bacak var: Bu dar giyecek? İşe moda bu değil. (...) Bu biraz senin görseliyle alakalı. Moda buysa, evet modayı ben belirliyorum; ama bu değil!

Elde edilen bu yanıtla birlikte, terzilik rutini ile moda etkileşiminin ve bu rutinin moda kavrayışı üzerindeki etkisinin maddi ve/ya ekonomik bir temeli olan güçle doğrudan ilişki içinde olduğu, dolayısıyla modayı belirleyen bir terzilik rutinin endüstriyel bir üretim pratiğiyle imkân dahilinde olabileceği ve modanın vizüel olanla ilintisinin sabit görüldüğü kanaati bulgulanmıştır. Bu bulgudan, hem güncel olanı hem de diğerlerinden farklı olma potansiyeli taşıyanı yakalama arzusu içinde olabilen bireylerin Simmel'in tarif ettiği (moda) "oyun(u)" (2006: 109) içinde takibe, ikâmeye ve taklide dayalı süreçlerin nasıl takipçisi olabildiği de somutlaşmaktadır.

Görüşmenin bu safhası sahaya gitmeden önceki edinilmiş olan teorik kavrayışa karşılık gelecek ve bu kavrayışın önermelerinin altını dolduracak nitelikte bir diyalogla sürmüş ve çalışmaya dair genel değerlendirme yapabilmemize olanak sağlayan bir hat açmıştır:

+Nasıl ihsanlar geliyor sana? Şu derman olduğun dertleri ne oluyor? / -Her tür ihsan geliyo' işte. Sökük, dikik, paça, boy... / (...) / Sen burada gelenin isteğini yapıyorsun. (...) İnternette şunu gördüm yapar mısın diyor. Mesela Dubai Prensesinin düğününde bi' kıyafet! Alamancı bi' kadın... Geldi: Bunu yapar mısın? Yaptım, dur! (Telefonundan elbisenin fotoğraflarını gösteriyor; sonra kıyafeti diktiren kadının WhatsApp mesajlarını...) Bizim için de mutluluk bu işte... Biri geliyor, şunu yapar mısın diye gösteriyor; zorluyoruz yapıyoruz. O mutlu, ben mutlu, hadi güle güle!

Dolayısıyla örneklem nezdinde gerçekleşen terzilik rutinde, tamire dönük bir pratiğin icrâsında motivasyonun düşük olduğu, ancak taklit mekanizması işler kılınıp veya kılınmayıp yeni bir üretim gerçekleştirildiğinde bunun "mutluluk"la ifade edildiği görülmüştür. Ayrıca Türkiye dışında bir devletin monarşik örgütlenişinde önemli ve nüfuz sahibi bir konumda yer alan kimsenin (Dubai Prensesi) giydiği kıyafetin, bir başka kimse tarafından giyilmesinin, dolayısıyla o kıyafetin bir replikasına sahip olmanın talep edilmesi; araştırmacıyı dış-bedenin taklit mekanizması aracılığıyla sınıfsal olarak şekillendirildiğine ilişkin de bir çıkarıma ulaştırmıştır. Bu durum aynı zamanda kültürel ve tecimsel saiklerin dışında taklit aracılığıyla modanın sınıfsal bir dolaşım niteliği taşımasına ve ayrıca döngüsel bir fenomen olmasına, dolayısıyla öngörülemez bir manevra alanına sahipliğine de referans vermektedir.

SONUÇ YERİNE

Toplumsal gündelik yaşamın aktörleri olarak bireylerin etrafı, bu yaşamın işleyişine müdahil olan birçok sistem tarafından çevrilmiştir. Bireylerin zihinlerde zımnen oluşan "nasıl yaşanmalıdır?" sorusuna sürekli yanıt üreten ve bireyleri belli alanlarda, belli ölçülerde ve belirlenmiş şekillerde davranmaya, yani üretmeye ve tüketmeye, çağırın söz konusu sistemlerin tekamülü "kültürel melezleşme" olarak ifade edilmektedir (Atılgan, 2014, s. 196). Atılgan, kültürel melezleşmenin evrensel eşitsizliğin boyunduruğundaki ihsanlar için, Raymond Williams'ın kapitalist toplumların ekonomik ve kültürel nitelikli açmazlarını tartıştığı "İkibin'e Doğru" başlıklı çalışmasından şu hikayeyi uyarlamıştır (2014, s. 197):

Bu aç ve yoksul insanlar akşamları Japon malı arabalarıyla evlerine dönmekte; Alman mutfak malzemeleri üreten bir şirkette çalışan ve İtalyan arabasıyla eve dönen eşleriyle Fransız peyniri, İspanyol şarabı ve Meksika balından oluşan akşam yemeklerini yiyemekte; Kore'de yapılmış televizyonlarında akşam haberlerini izledikten sonra ciltli Yüzüklerin Efendisi kitabını okuyup, Hint ipeğiyle döşenmiş yataklarında tatlı rüyalara dalamamaktadırlar.

Hiyerarşik ve eşitsiz boyutları olan ve kültürel melezleşme kavramsallaştırmasıyla literatürde tartışılan bu toplumsal tasarım çabası, dışlayıcı olmanın aksine soğurucu bir yön taşımasından ötürü yankı evrenini geniş tutmaktadır. Yankılanan her "ses", belli kanallarla bireylerin mevcudiyetine ulaşmakta ve o mevcudiyeti tahrif ya da mevcudiyete müdahale anlamına gelmektedir. Söz konusu bu denklemin ekonomik düzlemdeki karşılığı, "yaşamın gerekleri" olarak sunulan ve mutlak bir sınıra sahip olmayan bir fenomenin belirmesidir (Stanford, 2013, s. 77).

Bu çalışmayla; anılan ve her bireyi eşit koşullarda değerlendirmesinden ötürü eşitsiz dağılan "ses" in bir formunun moda felsefesi olduğu ve bu "ses" in ulaştığı mevcudiyetlerden birinin de dış-beden olduğu ortaya konulmuştur. Öyle ki, eşitsiz koşullardan hareketle suni bir eşitliğin tesisi için bireylerin, taklit mekanizmasını işler kılabilirdiği görülmüştür. Bu işler kılma sürecinde terzilik rutini, yardımcı bir unsur misyonu üstlenmektedir. Dolayısıyla terzilik rutini içerisinde yer alan bir faaliyet olan taklit mekanizması aracılığıyla moda, yeniden üretilmektedir. Bir başka ifadeyle, taklit mekanizması modanın ve onun ardındaki felsefenin sınırları çizdiği bir ölçüde işlemektedir; yani bu çalışmada bulguların saha notlarına referansla ifade edilecek olursa Dubai Prensesinin düğününde giyilen, giyildiği görülen ve sahip olmak istenen bir elbisenin taklidinin yapılması, bir anlamda o elbisenin –muadili de olsa– yeniden üretimi olmaktadır. Bu doğrultuda da taklit mekanizması aracılığıyla yeni bir kamusalığın yaratıldığının söylenmesi mümkün gözükmemekte, oluşanın yalnızca suni bir kamusalık olabileceğinin altı çizilmektedir. Ancak bu mekanizma öncülüğünde yaratılacak olan herhangi bir suni kamusalığın da moda felsefesinden bağımsız olması söz konusu görülmemektedir.

Sonuç olarak; bu çalışmayla taklit mekanizmasının dış-bedendeki yansımalarının, tüketim toplumu bünyesinde varlık gösteren toplumsal özneler olan bireylerin giymeye ve/veya bedeni örtmeye ilişkin bir tasarrufta bulunmak noktasındaki tercihlerinde, araştırma sorusunda formüle edildiği gibi bir hakemlik pozisyonunda olmadığı, yalnızca etki sahibi olduğu görülmüştür. Ancak bu noktada çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle moda kavrayışının ve onun taklit mekanizması aracılığıyla izini süren bireylerin kurduğu kamusalıkların dış-bedende cisimleşmesinde terzilik rutininin belli bir öneminin olduğu bulgulanmış ve taklit mekanizmasının işler kılınmasındaki varlığının önemi serimlenmiştir. Dolayısıyla, hem ortak bir düşünme ve eyleme biçimini hem de ortaklıklardan sıyrılmaya izin veren bir itkiyi ihtiva eden modanın üretiminde ve/veya dolaşımında, terzilik rutininin yardımcı bir unsur işlevi gördüğü ifade edilebilir bir önerme olarak ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Atılğan, G., (2014). "Kültür", *Siyaset bilimi: kavramlar, ideolojiler ve disiplinler arası ilişkiler içinde (187-199)*, (ed. Atılğan G. ve Aytekin A.), İstanbul: Yordam Kitap.

Auge, M., (1997). *Yer-olmayanlar: üstmodernliğin antropolojisine giriş* (çev. Ilgaz T.), İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Baudrillard, J., (2013). *Tüketim toplumu: söylemleri yapıları* (çev. Deliceçaylı H. ve Keşkin F.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Blumer, H., (1969). "Fashion: from class differentiation to collective selection", *Sociological Quarterly*, 10(3): 275-291. doi: 10.1111/j.1533-8525.1969.tb01292.x

Ertürk, N., (2011). "Moda kavramı, moda kuramları ve güncel moda eğilimi çalışmaları" *Art-e Sanat Dergisi*, 4 (7): 1-32. <http://dergipark.gov.tr/sduarte/issue/20726/221458>

Franke, C., O., (1983). "Ethnography." *Contemporary Field Research: A Collection of Readings içinde (60-67)*, (ed. Emerson R. M.). Boston: Little, Brown and Company.

Lefebvre, H., (2012). *Gündelik hayatın eleştirisi 1* (çev. Ergüden I.). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Kümbetoğlu, B., (2012). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Marshall, G., (2006). *Sosyoloji sözlüğü* (çev. Akınhay O. ve Kömürcü D.). Ankara: Bilim ve Sanat.

Mehan, H. ve Wood, H., (1975). *The reality of ethnomethodology*. New York: Wiley.

Mutlu, E., (2012). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Sofos Yayınları.

Neuman, L., W., (2013). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar* (çev. Özge S.) İstanbul: Yayın Odası.

Işık, E., (1998). *Beden ve toplum kuramı: öznenin sosyolojisinden bedenin sosyolojisine*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Sezgin, D., (2011). *Tibbileştirilen yaşam bireyselleştirilen sağlık*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Simmel, G., (2006). *Modern kültürde çatışma* (çev. Bora T., Kalaycı N., Gen E.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Simmel, G., (2009). *Bireysellik ve toplum* (çev. Birkan T.). İstanbul: Metis Yayınları.

Stanford, J., (2013). *Herkes için iktisat: kapitalist sömürüyü anlama kılavuzu* (çev. Tuncel Öncel). İstanbul: Yordam Yayıncılık.

Stevenson, N., (2015). *Medya kültürleri: sosyal teori ve kütle iletişimi* (çev. Orhon G. ve Aksoy B. E.). Ankara: Ütopya Yayınları.

Turner, B., S., (2002). *Regulating bodies: essays in medical sociology*. London: Routledge (E-kitap)

Turner, B. S., (1991). *Religion and social theory*. London: Sage.

Turner, B. S., (2011). *Tıbbî güç ve toplumsal bilgi* (çev. Tatlıcan Ü.). Bursa: Sentez Yayıncılık.

Wild, B., (2016). "Imitation in fashion: further reflections on the work of Thorstein Veblen and Georg Simmel", *Fashion, Style & Popular Culture*, 3(3): 281-294. doi: 10.1386/fšpc.3.3.281_1